

Zapis z wystąpienia Wójta Jerzego Zająkały, członka NRR na posiedzeniu plenarnym Narodowej Rady Rozwoju, wygłoszone w dniu 6 kwietnia 2016r. w pałacu prezydenckim w Warszawie

„Infrastrukturalne uwarunkowania jakości życia na wsi”

Wielce Szanowny Panie Prezydencie, Państwo Ministrowie, Państwo Parlamentarzyści, Panie i Panowie

Struktura mojego wystąpienia przedstawia się następująco: rozpocznę od zagadnień podstawowej infrastruktury technicznej, kolejno przejdę do infrastruktury społecznej i dalej do omówienia zasobów finansowych wspierających rozwój wsi, a zakończę wystąpienie rekomendacjami. Zanim jednak przejdę do tych zagadnień, przedstawię kilka ogólnych informacji związanych ze strukturą ustrojową.

W Polsce mamy łącznie niespełna 2.500 gmin wiejskich i miejskich. Są one podzielone na trzy rodzaje, przy czym 88% z nich stanowią gminy wiejskie i gminy wiejsko-miejskie, mające wspólne struktury samorządowe.

Od pewnego czasu słyszymy o zmniejszającej się liczbie mieszkańców Rzeczypospolitej. Dane statystyczne pokazują coś innego. Co prawda od 2011 r. jest mały spadek populacji, ale w porównaniu z danymi z roku 2003 jest to wzrost o 0,7%. Jeszcze 11 lat temu mieszkańcy miast stanowili 50% populacji i wtedy mieszkańcy gmin wiejskich i miejsko-wiejskich stanowili drugie 50%. Po 11 latach populacja na obszarach stricte miejskich spadła do 48,5%, a w środowiskach wiejskich i wiejsko-miejskich, wynosi 51,5%. Widzimy zatem trend migracyjny z miast na obszary na wieś.

Populacja w Polsce (2014) – 38.478.602

Zamieszkiwanie	Populacja	% do ogółu populacji
1. Na obszarach wiejskich i miejsko-wiejskich w tym: <ul style="list-style-type: none"> • w części wiejskiej gm. miejsko-wiejskich • w części miejskiej gm. miejsko-wiejskich.	19.823.572	51,5
2. Na obszarach wyłącznie wiejskich.	15.244.707	39,6
3. W miastach poza gminami miejsko-wiejskimi.	18.655.030	48,5

Tak jak Pan Prezydent powiedział na początku posiedzenia, niespełna 40% mieszkańców mieszka wyłącznie na obszarach wiejskich. Ale ja trochę rozwinę tę kwestię, pokazując mocne ukierunkowanie tych samorządów, tych wspólnot mających wspólne organy miejsko-wiejskie na to, by widzieć i traktować je jako połączony organizm terytorialny. W strukturach wspólnot wiejsko-miejskich część miejska stanowi, podobnie jak część wiejska, prawie połowę populacji. To dodatkowo uzasadnia traktowanie całych gmin wiejsko – miejskich jako podmiotów zależnych od polityki rozwoju wsi.

Przechodząc do infrastruktury technicznej, jako pierwsze wymieniam sieci wodociągowe. Pokazuję różnice pomiędzy dostępnością mieszkańców miast i wsi do sieci wodociągowej. W tym zakresie istnieje istotna przewaga obszarów miejskich, jest to przewaga 12 procentowa.

Sieci wodociągowe

	Długość sieci	%	Ilość przyłączy	%	Poziom pokrycia potrzeb
Miasto	62.240	22	2.052.000	38	96,4 %
Wieś	227.760	78	3.348.000	62	84,3 %

W zakresie sieci kanalizacyjnych sytuacja wygląda jeszcze gorzej. O ile w środowiskach miejskich poziom pokrycia potrzeb wynosi prawie 88%, o tyle na wsi – jedynie 37%. To pokazuje, można by powiedzieć, przepaść między miastem a wsią.

Sieci kanalizacyjne

	Długość sieci	%	Ilość przyłączy	%	Poziom pokrycia potrzeb
Miasto	61.500	43	1.620.000	56	87,9 %
Wieś	81.500	57	1.280.000	44	37,4 %

Następnym elementem infrastruktury technicznej są drogi. Tutaj też widzimy bardzo istotną różnicę pomiędzy miastem i wsią, zwłaszcza jeśli chodzi o jakość dróg. Nawierzchnie twarde (ulepszone) występują w miastach już w prawie 77% przypadków, podczas gdy na wsiach mamy cały czas znacznie poniżej połowy dróg ulepszonych. Zwracam tu uwagę na liczby: długość dróg na obszarach wiejskich wynosi 195.000 km, ale jedynie 86.000 km posiada twardą nawierzchnię. To oznacza, że 108.000 km dróg wiejskich wciąż wymaga modernizacji. Nawet, jeżeli założymy, że 15% długości dróg dzisiaj gruntowych nie wymaga niezbędnej modernizacji ze względu na to, że są to drogi dojazdowe do pól, to pozostaje nadal 92.000 km dróg, które wymagają niezwłocznej, jak chciałoby się powiedzieć, modernizacji. Szacunkowy koszt modernizacji dróg szacuje się na ok. 35 miliardów zł.

Przechodzę do sprawy dostępu do Internetu. Tu również widzimy znaczącą różnicę o ok. 7 punktów procentowych na niekorzyść wsi. Zauważamy, że w perspektywie ostatnich lat nastąpiła pod tym względem, zarówno w miastach, jak i na wsiach, istotna pozytywna zmiana, ale obecny stan wciąż jest niezadawalający.

Podsumowując problemy z infrastrukturą techniczną stwierdzam, że potrzeby obszarów wiejskich w zakresie budowy sieci wodociągowych wynoszą około 3 miliardów zł. Potrzeby w zakresie sieci kanalizacyjnej to kolejne 15 miliardów zł. Jak wcześniej wspomniałem, potrzeby drogowe to jest 35 miliardów zł. Zatem 53 miliardy zł to wymagana minimalna kwota do zainwestowania po to, żeby zbliżyć wieś w zakresie infrastruktury do poziomu infrastrukturalnego miast. Zwracam też uwagę na to, że słabsza infrastruktura powoduje nie tylko niedogodności w życiu mieszkańców, ale również bardzo mocno ogranicza, a w niektórych przypadkach uniemożliwia działalność gospodarczą, zarówno tę rolniczą, jak i pozarolniczą.

Przechodzę obecnie do infrastruktury społecznej. Na początku określam dostępność do edukacji. Jeśli chodzi o dostępność edukacji przedszkolnej na obszarach miejskich i wiejskich, to widzimy tu znaczącą różnicę. Na obszarach wiejskich dostępność do przedszkoli jest zabezpieczona średnio w 60%, na obszarach miejskich natomiast w prawie 90%. Zachodzą także duże przeobrażenia w zakresie sieci szkół podstawowych i gimnazjów, w jednym i w drugim przypadku widzimy znaczący spadek uczniów, ale zwracam też uwagę na znacząco większe spadki uczniów na obszarach wiejskich.

Jeśli chodzi o ochronę zdrowia, to opieram się w analizie na dwóch parametrach; dostępności do porad medycznych i dostępności do usług farmaceutycznych. Co do tej pierwszej, zauważamy rażąco dużą różnicę pomiędzy ilością porad realizowanych na obszarach wiejskich a ilością porad udzielanych w miastach. Jeżeli nawet odejmiemy tu usługi czy porady specjalistyczne, które są ewidentnie realizowane w miastach – co też jest w jakiś sposób dyskusyjne – to i tak widzimy, że jest w tym zakresie zdecydowanie duża różnica pomiędzy sytuacją mieszkańców miast i sytuacją mieszkańców wsi. Zwracam też uwagę na procent porad stomatologicznych – aż 84% z nich jest udzielanych w miastach. Zatem dostępność usług medycznych, czy porad stomatologicznych jest zdecydowanie niezadowolająca na obszarze wiejskim.

Ambulatoryjna opieka zdrowotna

	Liczba przychodni	Liczba porad				% porad stomatol.
		lekarskich	specjalist.	stomatolog.	na 1 mieszk.	
Miasto	15.426	264.401.000	108.985.000	28.437.000	11,3	84
Wieś	4.626	47.387.000	2.983.000	5.437.000	3,1	16

Dostępność aptek jest także poważnym problemem na obszarach wiejskich. W zasadzie pełny zakres usług farmaceutycznych oferują jedynie pełnoprofilowe apteki a punkty apteczne występujące przeważnie na wsi oferują jedynie część możliwych usług w tym zakresie. Jak wiemy, nie realizują one sprzedaży leków w pełnym zakresie. Zatem to też stanowi bardzo poważny problem dla mieszkańców wsi.

Apteki

	Liczba aptek	Liczba punktów aptecznych	Mieszk. na 1 aptekę i punkt apteczny	Mieszkańców na 1 aptekę
Miasto	10.409	14	bd	bd
Wieś	2.029	1295	4.600	7.500
Polska	12.438	1.309	2.800	3.100

Podsumowując zagadnienie stanu infrastruktury społecznej na wsi i mając w zamyśle potrzebę zbliżenia jej do poziomu infrastruktury społecznej w miastach widzimy niezbędność przygotowania i wdrożenia istotnych, pozytywnych zmian w zakresie dostępności do przedszkoli oraz opieki zdrowotnej.

Zwracam także uwagę na bardzo istotne problemy z pokryciem kosztów funkcjonowania szkół na obszarach wiejskich. Tak zwana wiejska waga subwencyjna, mająca wyrównać większe koszty funkcjonowania szkół na wsi (spowodowane głównie mniejszą liczbą uczniów w szkołach wiejskich), zdecydowanie nie wystarcza. Zwracam również uwagę na istotne różnice w zakresie wyposażenia w sale gimnastyczne. Na obszarach wiejskich jest ich znacząco mniej niż w mieście. Na obszarach wiejskich jedynie połowa szkół podstawowych i 2/3 gimnazjów je posiada. W miastach natomiast sala gimnastyczna jest dostępna powszechnie.

Komentarza wymaga także kwestia dostępu do środków przeznaczanych na rozwój obszarów wiejskich w kierunku wzbogacenia infrastruktury lokalnej. Przygotowana przeze mnie prezentacja pokazuje na ekranie sytuację porównawczo w perspektywie finansowej z lat 2007–2013 i w obecnej perspektywie. W zakresie środków wspierających rozwój gospodarstw rolnych pomiędzy tymi dwiema perspektywami finansowymi następuje spadek dostępności o prawie 30%. Ale jeszcze większy spadek dostępności środków występuje w zakresie dostępności środków na poprawę infrastruktury publicznej, a więc wspierających rozwój infrastruktury komunalnej, o czym mówiłem wcześniej oraz prezentowałem różnice i potrzeby w tym zakresie. Obserwujemy tutaj zmniejszenie dostępnych środków o ponad 56%. Problemem jest zatem to, że w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich dostępność środków jest bardzo ograniczona, a więc w tej mierze potrzeby bardzo rozmiągają się z realnie dostępnym zasilaniem finansowym. Przy takiej dostępności do środków pomocowych poważnego „skoku do przodu” zrobić nie będziemy mogli.

Zatem pozostaje Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Jak tutaj wygląda sytuacja? Sytuacja wygląda tu tak, że mamy jedynie deklaracje ministra rozwoju i samorządów województw. Zasoby finansowe krajowych programów operacyjnych są przewidziane do skierowania na obszary wiejskie jedynie w 4,1 % ogółu dostępnych środków i jest to kwota 1,9 mld. euro. W zakresie regionalnych programów operacyjnych natomiast, samorzady wojewódzkie deklarują skierowanie na obszary wiejskie średnio 21 % posiadanej alokacji, czyli 6,5 mld. euro. Gdyby rzeczywiście to

nastąpiło, mogłaby nastąpić realna poprawa sytuacji. Tylko że na razie to są tylko deklaracje. Należy bezwzględnie monitorować stan realizacji tych deklaracji.

Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Kierunek interwencji	PROW 2007-13 (w euro)	PROW 2014-20 (w euro)	Różnica w %
Na rozwój gospodarstw rolnych	10.604.800.000	7.446.710.000	-29,8
Na poprawę infrastruktury	2.625.240.000	1.151.571.000	-56,1

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Rodzaj programowania	Alokacja (w euro)	Udział
Krajowe programy operacyjne	45.600.000.000	
w tym deklarowane wsparcie obszarów wiejskich	1.860.000.000	4,1 %
Regionalne Programy Operacyjne	31.150.000.000	
w tym deklarowane wsparcie obszarów wiejskich	6.500.000.000	21 %

Przechodzę do podsumowania i rekomendacji, dla których prezentowane dane porównawcze są mocnym uzasadnieniem.

Po pierwsze, niezbędne wydaje się uznanie obszarów wiejskich za równoprawne z miastami miejsce do zamieszkania, prowadzenia rolniczej i pozarolniczej działalności gospodarczej oraz korzystania z zasobów dziedzictwa kulturowego i wypoczynku. Wymagają one wyposażenia w porównywalnej jakości infrastrukturę i usługi publiczne. W tym celu należy zrezygnować – i bardzo mocno to podkreślam – z koncepcji dyfuzyjno-polaryzacyjnego podejścia do rozwoju kraju na rzecz podejścia zrównoważonego.

Po drugie, należy oprzeć krajową i regionalną politykę rozwoju na podejściu funkcjonalnym, uwzględniającym równoprawnie potencjały i potrzeby rozwojowe zarówno miast, jak i obszarów wiejskich.

Po trzecie, w programach wspierających rozwój regionalny należy zastosować instrumenty finansowe umożliwiające realne zmniejszenie dysproporcji występujących pomiędzy wsią i miastem w zakresie infrastruktury technicznej i społecznej. Chcę, żeby mocno zabrzmiało tutaj, w pałacu prezydenckim, stwierdzenie: nie do zaakceptowania jest zarówno Unia Europejska różnych prędkości, jak i Rzeczpospolita

różnych prędkości.

Po czwarte, należy zapewnić skierowanie w latach 2014–2020 kwot deklarowanych w krajowych i regionalnych programach operacyjnych na rzecz przedsięwzięć rozwojowych gmin wiejskich.

Po piąte, należałoby dokonać poważnej analizy systemu dochodów samorządu terytorialnego, w tym szczególnie w zakresie zabezpieczenia środków na realizację zadań zleconych samorządom lokalnym, ponieważ niedoszacowanie tych środków powoduje, że bardzo brakuje środków własnych na inwestowanie prorozwojowe.

I ostatnie dwie rekomendacje:

Potrzebne jest opracowanie krajowej polityki wiejskiej, która uzupełni przyjętą przez Radę Ministrów Krajową Politykę Miejską, tak by w sposób spójny, komplementarny tworzyły one politykę rozwoju kraju.

Polityka spójności UE z dużym prawdopodobieństwem zostanie przeobrażona, a to oznacza, że będziemy musieli zabezpieczyć środki krajowe na realizację tych przedsięwzięć, których nie zdążymy zrealizować obecnie, w ramach obecnej perspektywy finansowej. Zatem należy rozpocząć prace nad tworzeniem krajowego funduszu rozwoju wsi, który te potrzeby zabezpieczy.